

Les empreses valencianes seran innovadores o no seran

ELISA SIGNES I PÉREZ Gestora d'innovació de l'Institut de Biomecànica de València (IBV). Sòcia de l'ACV Tirant lo Blanc

Llegia no fa molt que, segons Porter, sols hi ha dos tipus d'empreses: les que innoven i les que desapareixen amb el temps. En una entrevista recent, Eduard Punset deia que «la crisi no és financera, és d'innovació». La innovació és, doncs, una qüestió fonamental hui en dia. Estem, tots ho sabem, en un període molt difícil per a les empreses, perquè als importants canvis en els mercats, producte de la globalització, hem d'afegir la crisi econòmica que vivim. Es pot afirmar que, actualment, hi ha més competència

internacional que mai, que els canvis en els patrons de la demanda són més accelerats i que apareixen nous canals de distribució més ràpidament.

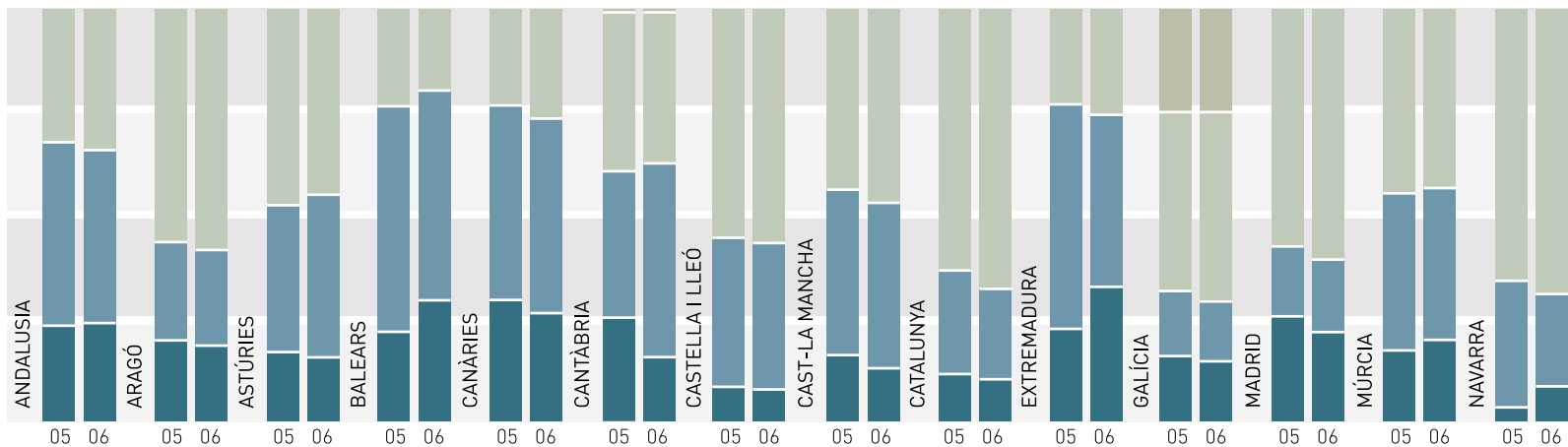
Aquests últims mesos, s'han publicat moltíssims articles sobre la manera de sobreviure a aquesta situació. Es parla de la necessitat de renovar els models de negoci, reinventar sectors, buscar noves estratègies empresarials i de màrqueting, millorar la productivitat, innovar, prestar més atenció als clients, tindre una gestió

més eficaç i competitiva, ser creatius per a diferenciar-se de la competència, etc. És a dir, calen canvis profunds en el model productiu. En diferents períodes econòmics, la competitivitat empresarial s'ha basat, per exemple, en la producció *just in time*, en l'externalització, en la millora contínua dels processos de producció, en la qualitat dels productes i serveis, en l'ús de les noves tecnologies d'informació i comunicació (les TIC) o, més recentment, en la gestió del coneixement. En l'actual cicle econòmic, segons els

EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA DESPESA EN R+D PER SECTORS I CCAA

■ Administració pública ■ Ensenyament superior ■ Empreses ■ Institucions privades sense fi de lucre

FONT: INE

experts mundials en gestió empresarial, és la innovació el factor que fa més competitives les empreses.

El tradicional avantatge competitiu valencià (el cost) ha desaparegut, per l'emergència dels països asiàtics i de l'Est d'Europa. El sector de la construcció (base de la nostra economia durant aquests anys) s'ha enfonsat i hi ha arrossegat altres sectors com el moble, el taulell, etc. El nivell d'innovació al País Valencià, ara ho veurem, ha de millorar. L'excel·lent qualitat de vida per als executius de les empreses no pot ser l'únic al·licient per a atraure inversió estrangera o de grans empreses. Alguna cosa més els haurem d'oferir. Ens cal un model que genere treball a llarg termini. Cal una *destrucció creativa*, com deia Schumpeter, de manera que els nous productes substituïsquen les velles empreses i models de negoci. I les innovacions són la força que hi ha darrere d'un creixement econòmic sostingut a llarg termini. El nou model econòmic valencià haurà de basar-se en la innovació.

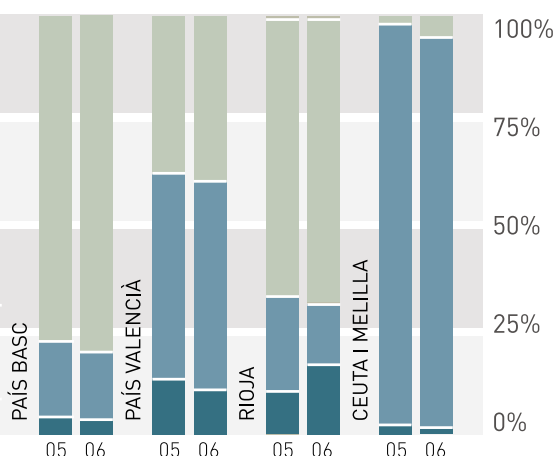
Però, ¿què entenem per innovació? Segons el Manual d'Oslo (2005), és la introducció d'un nou o significativament millorat producte, d'un procés, d'un nou mètode de comercialització o d'un nou mètode organitzatiu, en les pràctiques internes de l'empresa, l'organització del lloc de treball o les relacions exteriors. I les empreses poden aplicar o adquirir innovacions, mitjançant la recerca i el desenvolupament (R+D) o altres activitats innovadores (amb canvis organitzatius, desenvolupant nous mètodes de comercialització i venda, adquirint patents o tecnologia, amb el disseny industrial, etc.). Per tant, per a innovar, no cal necessàriament dur a terme projectes tecnològicament complicats o molt nous. Mercadona i SCA, el seu interproveïdor de productes de cel·lulosa, van compactar productes mitjançant l'extracció de l'aire sobrant, de manera que els paquets de sis rotllos de paper de cuina passaren a ocupar l'espai de tres. D'aquesta manera, a més d'estalviar espai en carros i pres-tatgeries, estalvien quasi 200 tones de

plàstic, 1.200 de cartó i circulen 1.800 camions menys per les carreteres, amb les conseqüents millores mediambientals, de reducció de costos, etc.

Diagnòstic

L'anomenada Estratègia de Lisboa de la Unió Europea dicta que Europa ha de competir amb més inventiva, millor reacció a les necessitats i preferències dels consumidors i més innovació. Entre les polítiques del pla, hi ha l'objectiu d'augmentar la despesa en recerca i desenvolupament al 3% del PIB, per equiparar-se a països punters en innovació com ara els Estats Units o Japó, amb una despesa en R+D en 2007 sobre el PIB del 2,62% i el 3,44%, respectivament, mentre que a la zona euro va ser de l'1,87% i a l'estat espanyol 1,27%, segons EUROSTAT. En termes generals, si bé és cert que els últims anys la posició del País Valencià ha millorat, els valencians som lluny de la desitjada convergència amb la resta d'Europa, pel que fa a la despesa

ELISA I SIGNES PÉREZ

en R+D i la innovació de les nostres empreses. Segons l'INE, en 1997 el nostre percentatge de despesa en R+D sobre el PIB era del 0,56%, mentre que en 2007 va ser del 0,96%. En l'últim informe sobre innovació a les regions europees,¹ el País Valencià es troba en el grup intermedi dels cinc possibles. Per sota de regions com ara Euskadi, Navarra, Madrid i Catalunya a l'estat espanyol. I si observem el *European Innovation Progress Report 2008*² de la Comissió Europea, veiem que l'estat espanyol està en el grup dels països innovadors moderats; n'hi ha quatre nivells: els líders en innovació, els seguidors, els moderats i els «*catching-up*» o que encara han de posar-se al dia. Els valencians, com apunta la posició de moltes empreses a escala mundial, hem demostrat un caràcter creatiu, dinàmic i exportador. En són bons exemples empreses innovadores en disseny com ara

Punt Mobles o Tau Ceràmica, empreses com Mercadona, innovadora en aspectes organitzatius, o les empreses que venen taronges a través d'Internet. Hem de potenciar aquesta fortalesa per a millorar la nostra competitivitat.

Propostes per a la millora

Diversos actors de la societat civil (CEV, Cierval, AVE, sindicats, etc.) proposen un nou model econòmic, però poques mesures concretes per a poder fer-ho. La majoria d'idees van encaminades a reformar el mercat laboral per a tindre major flexibilitat, reduir la pressió fiscal -el contrari que, al meu parer, hauria de fer-se, vista, per exemple, la situació dels països nòrdics- o reformar el sistema educatiu. També demanen reduir la morositat i el retard dels pagaments de l'administració pública, impulsar la in-

novació (fonamentalment organitzativa i de màrqueting), la R+D, la internacionalització i les noves tecnologies, apostar per la sostenibilitat (mediambiental, social i econòmica), noves infraestructures, un sistema energètic més diversificat i autònom (amb energies renovables), menys càrregues burocràtiques, més eficiència i eficàcia de l'administració, més formació... En aquest article propose mesures concretes per a facilitar la innovació a les nostres empreses. Per descomptat, està a les seues mans ser més innovadores per a garantir-se la sostenibilitat, són les primeres interessades en això. Ara bé, ¿què es pot fer per a facilitar-los-ho?

1) Cal una major coordinació entre els organismes implicats. En concret, pel que fa als sistemes d'innovació, com indica el Llibre Blanc de COTEC (2007)³, cal millorar

¹ *Regional Innovation Scoreboard 2009*, elaborat per Pro Inno Europe. Disponible en línia en <<http://www.proinno-europe.eu>>

² *European Innovation Progress Report 2008*, elaborat per Pro Inno Europe. Disponible en línia en <<http://www.proinno-europe.eu>>

³ *Las relaciones en el sistema español de innovación. Libro Blanco*. Cotec, Fundación para la innovación Tecnológica, 2007.

DESPESA EN R+D

Evolució del percentatge de despesa en R+D respecte al PIB per a alguns països i regions europees. Total sectors (administració pública, centres d'ensenyament superior, empreses i institucions privades sense fi de lucre).

PAÏSOS I REGIONS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ALEMANYA	2,45%	2,46%	2,49%	2,52%	2,49%	2,48%	2,54%	2,53%
AUSTRIA	1,94%	2,07%	2,14%	2,26%	2,26%	2,44%	2,46%	2,56%
BÉLGICA	1,97%	2,08%	1,94%	1,88%	1,87%	1,84%	1,88%	1,87%
DINAMARCA	2,24%	2,39%	2,51%	2,58%	2,48%	2,45%	2,48%	2,55%
ESPANYA	0,91%	0,91%	0,99%	1,05%	1,06%	1,12%	1,20%	1,27%
CATALUNYA	1,04%	1,06%	1,19%	1,27%	1,33%	1,35%	1,42%	1,48%
MADRID	1,58%	1,64%	1,76%	1,69%	1,65%	1,81%	1,96%	1,93%
NAVARRA	0,87%	0,98%	1,05%	1,34%	1,80%	1,68%	1,91%	1,88%
PAÍS BASC	1,16%	1,32%	1,29%	1,39%	1,51%	1,49%	1,58%	1,88%
PAÍS VALENCIÀ	0,71%	0,67%	0,77%	0,83%	0,90%	0,99%	0,95%	0,96%
FINLÀNDIA	3,34%	3,30%	3,36%	3,43%	3,45%	3,48%	3,45%	3,47%
FRANÇA	2,15%	2,20%	2,23%	2,17%	2,15%	2,10%	2,10%	2,08%
GRÈCIA	-	0,58%	-	0,57%	0,55%	0,58%	0,57%	0,57%
IRLANDA	1,12%	1,10%	1,10%	1,17%	1,24%	1,26%	1,30%	1,31%
ITÀLIA	1,05%	1,09%	1,13%	1,11%	1,10%	1,09%	1,14%	-
LUXEMBURG	1,65%	-	-	1,65%	1,63%	1,56%	1,66%	1,63%
PAÏSOS BAIXOS	1,82%	1,80%	1,72%	1,76%	1,78%	1,72%	1,71%	1,70%
POLÒNIA	0,64%	0,62%	0,56%	0,54%	0,56%	0,57%	0,56%	-
PORTUGAL	0,76%	0,80%	0,76%	0,74%	0,77%	0,81%	1,00%	1,18%
REGNE UNIT	1,85%	1,82%	1,82%	1,78%	1,71%	1,76%	-	-
SUÈCIA	-	4,17%	-	3,85%	3,62%	3,80%	3,74%	3,64%

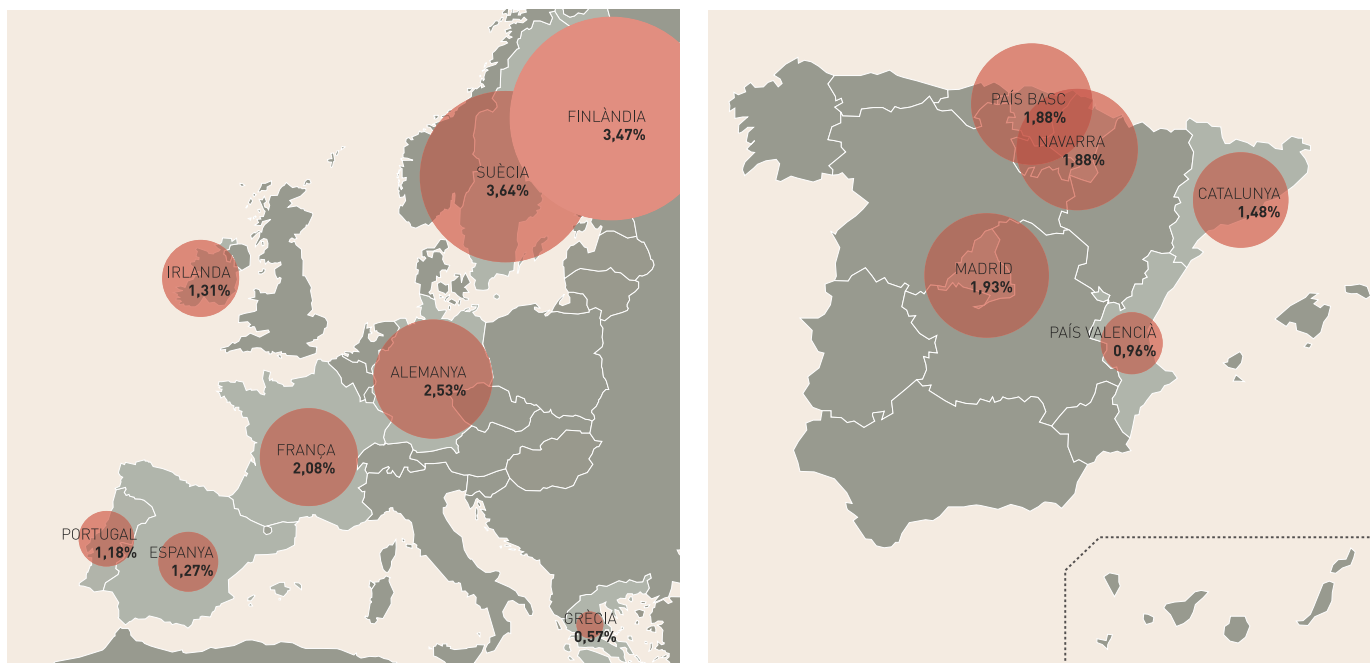
Font: EUROSTAT i INE

la interrelació entre els seus elements: les administracions, les empreses, les organitzacions de suport, el sistema públic de R+D i l'entorn. S'han de fomentar encontres, facilitar intercanvis de personal, crear equips multidisciplinaris, etc. Conviendria una major coordinació entre les diverses administracions públiques valencianes i d'aquestes amb les de l'estat, per a permetre una reducció dels tràmits burocràtics que minven l'eficàcia dels resultats dels plans de R+D+i. En concret, caldria facilitar la sol·licitud i justificació d'ajudes, sobretot per a les pimes, les quals no compten amb recursos per a aquestes tasques. No és possible que, en l'era de les tecnologies de la informació i les comunicacions, encara calga presentar papers que acrediten qüestions que la pròpia administració pública ja coneix, com ara el pagament de la Seguretat Social. Els procediments haurien de simplificar-se i s'ha de potenciar, encara més, l'administració electrònica.

2) És imprescindible un major control tècnic i econòmic sobre el desenvolupament i els resultats dels projectes que reben ajudes. S'ha de premiar l'excel·lència. No es pot malbaratar recursos públics (ni privats) en idees que no s'estan desenvolupant com caldria per a tindre èxit. És clar que aquesta mesura necessitaria personal i, per tant, tindria costos, però garantiria que els diners públics estan ben invertits i, a llarg termini, resultaria profitosa socialment i econòmicament. Podrien canviar-se, per exemple, les bases de les ajudes per a la preparació de propostes a programes europeus de R+D. Tant en l'àmbit espanyol (a través del CDTI) com a Euskadi i a Catalunya, són en forma de préstec fins a la resolució de la Comissió Europea o l'entitat que corresponga. Només si el projecte rep finançament europeu, les ajudes es converteixen en subvenció a fons perdut. Això obliga les empreses a un nivell d'excel·lència molt alt, a esforçar-se a tindre propostes guanyadores,

a no demanar diners públics (ni usar recursos privats) si no és per a un bon projecte, amb grans possibilitats de ser aprovat i subvencionat, a ser, en definitiva, més competitives. En el cas valencià, en canvi, l'IMPIVA dona subvencions a les empreses que presenten propostes, siguen aquestes aprovades o no, reben subvenció o no. D'aquesta manera no s'incentiva, no es premia l'excel·lència. Per descomptat, les empreses que s'hi presenten no ho faran per l'ajuda, però que aquesta no discrimine en funció de l'èxit fa que perda, al meu parer, serietat i utilitat. Cal tendir cap a un model més exigent.

Cal una *destrucció creativa*, de manera que els nous productes substituïsquen les velles empreses i models de negoci.

3) Cal un major control i transparència sobre les polítiques (industrials, d'innovació, fiscals, etc.) i sobre les mesures adoptades. Hem de tindre observatoris, informes i avaluacions per a saber si anem pel bon camí, quines coses funcionen i quines no, saber què hem de fer en el futur. I per a tindre'ls calen bones bases de dades que caracteritzen l'economia i la societat valencianes i en permeten una anàlisi que no tenim encara al nivell de les de l'INE o l'EUROSTAT. Pel que fa als informes d'avaluació dels programes d'ajudes, per exemple, és pràcticament impossible trobar-ne cap de l'estil dels informes de seguiment dels acords estratègics⁴ accessibles al web del CIDEM (organisme homòleg a l'IMPIVA a Catalunya). O, a escala europea, l'*Evaluation Platform* d'Àustria. Tenim ací camí per a millorar.

4) Ens hem de conscienciar de la importància d'innovar a les empreses. I mostrar que s'ha de fer de forma contínua, sistematitzada i gestionada. Cal formar els directius en la cultura de la innovació, dotar els treballadors de les tècniques necessàries, facilitar informació sobre possibles fonts d'idees (universitats, centres de recerca, etc.) i difondre bones pràctiques i casos d'èxit. S'ha de promoure la col·laboració no sols amb altres tipus d'entitats del sistema d'innovació, sinó també entre empreses, mitjançant integracions o cooperació, per a distribuir productes, per a fer R+D, adquirir llicències de tecnologia, etc., mitjançant la difusió de bones pràctiques, amb modificacions del marc legal si cal. En aquest sentit, els centres

tecnològics (el País Valencià és una de les regions de l'estat amb més nombre d'instituts tecnològics, fa molts anys que incentiven i ajuden amb la innovació tecnològica, tractant amb les empreses per a conèixer les seues necessitats i proposant idees i solucions. També és cert que existeixen diversos programes d'ajudes perquè les empreses puguen emprendre els projectes d'innovació propis, tot i que algunes no els coneixen o tenen dificultats per a gestionar-los, com hem comentat anteriorment. La formació i la informació són, per tant, fonamentals i podrien oferir-se des de l'administració pública.

5) Cal acostar les empreses i els proveïdors de R+D. A més d'oferir serveis

⁴ Per exemple l'«Acord Estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana», 2008-2011. Informe qualitatiu de seguiment a 31 de març de 2009, en què es presenten una a una les actuacions realitzades en cadascuna de les 102 mesures plantejades i es comparen resultats i objectius: nombre de centres creats, d'investigadors repatriats, de projectes presentats i aprovats, cursos, campanyes, pressupostos emprats, etc. Disponible en línia en <<http://www.acc10.cat/ACCIO/cat/talent-coneixement/publicacions/>>

Els valencians som lluny de la desitjada convergència amb la resta d'Europa, pel que fa a la despesa en R+D i la innovació de les nostres empreses.

tecnològics i ajuda en la recerca, diversos organismes, com ara els instituts tecnològics de la xarxa IMPIVA o els CEEI, compten amb observatoris, sistemes de vigilància tecnològica, sistemes d'intel·ligència competitiva, etc., que poden ser molt útils com a font d'idees, oportunitats i coneixement sobre el mercat i els competidors per a les empreses. Cal més difusió d'aquesta oferta entre les empreses. Un altre mecanisme, per a apropar l'oferta i la demanda de tecnologia i de línies de R+D, és concedir ajudes a les empreses sols si subcontracten centres tecnològics i universitats del seu país. És el cas de certes ajudes dels sistemes d'innovació català i basc. Més enllà del proteccionisme que puga implicar -podríem discutir si és bo o no-, considere que d'aquesta manera els organismes de recerca enfocaran les seues investigacions a les necessitats de les

empreses del seu entorn, aquestes demanaran solucions als centres propers i es potenciarà així la creació de serveis tecnològics a pocs quilòmetres de les seues instal·lacions, amb avantatges econòmics i mediambientals indirectes. Això ajudaria, en definitiva, a tindre un teixit més competitiu, innovador, proper a les necessitats de les empreses i, per tant, del mercat. L'excel·lència dels centres bascos, per exemple, demostra que aquesta mesura, juntament amb d'altres, ha donat bons resultats. La proximitat entre proveïdors i clients, com passa en els clústers, és un factor positiu perquè permet aprofitar sinergies i compartir recursos. A més, la interacció és més senzilla, fins i tot per l'idioma de relació mateix.

Conclusió

Hi ha, per tant, diverses mesures i accions que poden posar-se en marxa per a ajudar les empreses en aquesta *destrucció creativa* que abans he citat. Sempre hi ha una resistència al canvi, però ara que és inevitable, potser estem en el millor moment per a dur a terme més d'una transformació en profunditat. I no només les empreses haurien

Els valencians, com apunta la posició de moltes empreses a escala mundial, hem demostrat un caràcter creatiu, dinàmic i exportador.

d'aprofitar aquesta ocasió. Sembla un moment ideal per a promoure el canvi i recolzar-lo des dels organismes de l'administració, els centres tecnològics, associacions, etc. L'administració pública hauria d'oferir major control i transparència, per a garantir que la despesa pública està ben destinada i s'empra en suport del que més convé a la sostenibilitat de les empreses i els llocs de treball. Cal la formació en els mecanismes i la cultura de la innovació, perquè les empreses la introduïsquen en el seu dia a dia. Cal major coordinació i comunicació entre les empreses, l'administració i les organitzacions proveïdores de tecnologia i coneixement, perquè les necessitats empresarials troben resposta. Les empreses han de ser innovadores o desapareixeran. Tenim l'oportunitat al davant perquè, com deia el poeta Hölderlin, «on creix el perill creix també la salvació».